SANCȚIUNI PENALE ALTERNATIVE LA PEDEAPSA ÎNCHISORII

ALTERNATIVE CRIMINAL SANCTIONS AT THE PRISON SENTENCE

Anca COLESCU, doctorand,
Universitatea de Stat din Moldova

Abstract: Alternative criminal penalties to imprisonment have emerged as a result of a long evolution of the criminal sanctioning system which has experienced several stages. The first stage had to do with cancelling corporal punishments (death cut out eyes, torture, castration, cutting the nose or tongue, etc.). The corporal punishments were abolished and replaced by deprivation of liberty. In the second stage, the convictions which imposed depravation of liberty were criticised from the point of view of criminology, penology and criminal policy, highlighting the isolation of the convicted of society, the physical and mental degradation through prolonged detention, the increasing cost of maintaining the penitentiary system, etc.

Keywords: *punishment, criminality, probation, conditional suspension*

Buna funcționare a unei comunități și asigurarea ordinii sociale presupune respectarea legilor de către toți membrii ei. În absența unor astfel de reguli care să fie respectate de către toți membrii, în societatea respectivă s-ar instala haosul. Instituirea unor sancțiuni în caz de nerespectare a legilor este deosebit de importantă indiferent cum este analizată problema. În domeniul dreptului penal, cea mai importantă categorie de sancțiuni o reprezintă pedepsele. Până la mijlocul secolului al XVIII-lea sistemul sancționator cuprindea în principal pedepse corporale. Săvârșirea unei infracțiuni era pedepsită cu trimiterea la galerie(infractorul fiind obligat să vâslească pe viață pe navele statului respectiv), mutilarea, schingiuirea, legarea de stâlpul infamiei, pedeapsa cu moartea etc. Pedeapsa avea un rol punitiv, nefiind vorba de o reintegrare socială a infractorului sau de studiere a cauzelor care au condus la comiterea infracțiunii în vederea înlăturării lor. Rolul închisorilor nu era de a priva de libertate infractorii ci de a-i tortura în vederea recunoașterii faptelor sau înainte de a fi executați. O dată cu aparițiile lucrărilor lui Montesquieu, Spiritul legii; J.J.Rousseau, Contractul social; C. Beccaria, Despre infracțiuni și pedepse, această concepție despre pedeapsă a fost din ce în ce mai contestată. Beccaria arată că certitudinea unei sancțiuni, deși moderată, va face întotdeauna o impresie mai puternică decât frica produsă de o alta mai grea, unită cu speranța impunității. Toate legislațiile adoptate începând cu sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XIX-lea prevăd ca principala pedeapsă privarea de libertate sub diferitele ei forme, munca zilnică, detențiune, carcera, închisoare etc. În 1829 juristul italian P.Rossi arată că închisoarea este prin excelență pedeapsa societăților civilizate [1, p.569]. Spre

sfârșitul secolului al XIX-lea, sistemul plasării infractorilor în stare de detenție a început să fie din ce în ce mai criticat, constatându-se că în loc să conducă la reducerea infracționalității și la reintegrarea socială a delincvenților, avea un efect total opus. Criminologul german F. von Liszt critică pedeapsa închisorii, arătând că aceasta desocializează și nu tratează [2, p.569]. Perioada de timp care cuprinde aproape un secol, care s-a interpus între Beccaria și Lombroso, a marcat o schimbare a gândirii comparată cu o revoluție intelectuală[3, p.115]. Eșecul școlii clasice a dreptului penal în propunerea unor soluții pentru limitarea fenomenului criminal a favorizat apariția gândirii pozitiviste. Astfel, reprezentanții pozitivismului ataca bazele sistemului punitiv și înlocuirea cu substitutivi penali, măsuri nelegate de ideea de vinovăție a făptuitorului [4, p. 18].Rezultatele școlii clasice au eșuat, criminalitatea nu a scăzut ci a crescut în mod îngrijorător. În primele trei decenii din secolul XX, majoritatea statelor europene adoptă coduri penale moderne sau revizuindu-le pe cele aflate în vigoare. În Europa continentală, legiuitorul belgian a fost primul care a introdus suspendarea condiționată a executării pedepsei prin Legea Le Jeune din 31 mai 1888. Legea Berenger din 26 martie 1891 introduce suspendarea condiționată a executării pedepsei în Franța, aplicându-se ca o alternativă a încarcerării. Ulterior ea fiind preluată de către legislațiile majorității statelor lumii. Instituția suspendării își are originea în sistemul anglo-saxon (Probation system) [5, p.36]. Ea apare în secolul al XIII-lea în Anglia prin recognizance sau binding over care evita sentința de condamnare înlocuind-o printr-un contract între judecător și delincvent care era lăsat fără supraveghere și se angaja să respecte ordinea și să se supună anumitor condiții impuse de judecător [6, p.113].

În SUA, probațiunea are ca origine acțiunea unui cizmar filantrop din Boston, John Augustus, care, începând cu 1841, și-a asumat obligația de a fi garantul bunei conduite a anumitor delincvenți, mai ales vagabonzi și bețivi [7, p.113]. El solicita instanței judecătorești să-i încredințeze un infractor care urma să fie condamnat pentru a-i supraveghea conduita acestuia pe un anumit termen. Astfel, judecătorul suspenda pronunțarea sentinței și cerea lui Augustus să se prezinte din nou în fața instanței după perioada stabilită împreună cu infractorul și să-i comunice informații referitoare la conduita acestuia, care, daca își revizuia comportamentul în acel interval de timp, judecătorul nu mai pronunța condamnarea sa [8, p. 8].Activitatea sa a avut succese remarcabile, acesta supraveghind 1.946 de persoane până la moartea sa care a survenit în anul 1858. Funcționând la început în mod empiric, sistemul american de probațiune a fost instituționalizat pentru prima oară în anul 1878 în statul Massachusetts.

Începuturile activității de probațiune în Marea Britanie sunt legate de Federic Rayner, un tipograf din sud-estul Angliei, care a donat bani Bisericii anglicane pentru ca aceasta să intervină în scopul găsirii unor soluții pentru reintegrarea so-

cială a infractorilor. Astfel, au fost numiți mai mulți misionari pe lângă instanțele de judecată, care aveau ca scop salvarea sufletelor de la pactul băuturii prin sprijinirea în găsirea unui loc de muncă și a unei locuințe. Numirea primilor misionari a reprezentat începuturile Serviciului de Probațiune.

La începutul secolului al XX-lea, sub influența doctrinei"apărării sociale", au apărut și alte alternative la pedeapsa închisorii și anume: prestarea muncii în folosul comunității, interzicerea unor drepturi, retragerea sau suspendarea permisului etc. Spre sfârșitul secolului al XX-lea modalitățile de individualizare judiciară a executării pedepsei alternative la pedeapsa închisorii au început să fie supuse la numeroase critici câștigând teren curentul intitulat „ Nothing works". Curentul a luat naștere după studiul publicat de sociologul R. Martinson în anul 1974 intitulat „ What works?" unde a concluzionat că „ nici educația cu ce are ea mai bun și nici psihoterapia cu ce are ea mai bun nu pot opri sau reduce în mod apreciabil puterea tendinței unui infractor de a-și continua cariera infracțională" [9, p.21].

Ulterior, psihologul și sociologul M.W.Lipsey „a utilizat o tehnică numită meta-analiza pentru a înregistra rezultatele a 400 de cercetări publicate și nepublicate între 1950-1990 referitoare la tratamentul delincvenței efectuate în țările vorbitoare de limba engleză analizând comportamentul a peste 400.000 de infractori tineri. Astfel, prin rezultatele sale, Lipsey devine inițiatorul unui nou curent, cunoscut sub denumirea „Something works", concluzionând că anumite tratamente dau roade, în anumite condiții, într-o anumită măsură și cu anumiți infractori".

Chiar daca la nivel mondial existau preocupări privind necesitatea reformării politicii penale a statelor încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, primul document important întocmit la nivelul unei organizații internaționale a fost adoptat în anul 1990 de Adunarea Generala a Națiunilor Unite. Obiectivele urmărite în așanumitele Reguli de la Tokyo viza încurajarea colectivității să participe mai mult la procesul justiției penale și, în mod special, la tratamentul delincvenților și dezvoltarea la aceștia a simțului de responsabilitate față de societate. Regulile din acest document se aplicau tuturor persoanelor ce făceau obiectul urmăririi penale, al unui proces sau al executării unei sentințe, în toate stadiile administrării justiției penale. Aplicarea acestor reguli trebuie să aibă în vedere respectarea garanțiilor juridice și a regulilor de drept, tratarea delincvenților în cadrul comunității, evitând recurgerea la o procedură judecătorească sau un tribunal. Un alt aspect menționat de Adunarea Generală a O.N.U este că aplicarea măsurilor neprivative de libertate se va face respectând dreptul delincventului și al familiei acestuia la viața privată iar în vederea alegerii măsurilor neprivative de libertate un rol important îl au rapoartele de anchetă socială. Regulile de la Tokyo prevăd un set de modalități de individualizare a pedepselor, alternative la pedeapsa închisorii: sancțiuni orale precum admones-

tarea, mustrarea, avertismentul; menținerea în libertate înaintea hotărârii tribunalului; pedepse economice și pecuniare, cum sunt amenda și amenda pentru 24 de ore; confiscarea și exproprierea; restituirea către victimă sau indemnizarea acesteia; condamnarea cu amânarea sau suspendarea pedepsei; probațiune sau supraveghere judiciară; pedepse cu munca în interes general; consemnarea într-un așezământ deschis; consemnarea la reședință; orice alta formă de tratament în mediul liber; o combinație dintre aceste măsuri. Legislația românească a preluat doar o parte dintre aceste modalități de individualizare precum avertismentul (în cazul renunțării la aplicarea pedepsei), pedepse ce privează de drepturi, pedepse economice și pecuniare, confiscarea, condamnarea cu amânarea sau suspendarea pedepsei, probațiunea și supravegherea judiciară.

Concluzii: Din nefericire, în ultimii ani, s-a înregistrat o criză a sistemului de probațiune. Această criză devine și mai evidentă în momentul în care se observă numărul de persoane care anual au intrat în supravegherea serviciilor de probațiune. Creșterea numărului consilierilor de probațiune proporțional cu cei pe care îi supraveghează ar fi rezolvat această situație. Având în vedere programul de lucru a unui consilier de 8 ore pe zi, înseamnă că acesta dedică unei persoane puțin peste o ora într-o săptămână dacă luăm în calcul și faptul că activitatea constă îi in efectuarea de referate de anchetă socială. Practic, este evident că acel consilier nu poate să discute suficient cu persoana în cauză și să-i identifice nevoile, să încerce să-i găsească un loc de muncă, să-l viziteze la domiciliu sau la locul de muncă, să discute cu angajatorul sau cu vecinii. Astfel, activitatea de supraveghere constă doar în prezentarea periodică a persoanei în cauză la serviciul de probațiune pentru a semna o listă de prezență.

Referințe bibliografice:

1. P. Rossi, Traite de droit penal, Geneve, 1829, apud J. Pradel, op. Cit, p. 569
2. J. Pradel, op. Cit, p. 569
3. T. Amza, Criminologie teoretica. Teorii reprezentative și politica criminologică, București, Ed. Lumina Lex, 2000, p. 115
4. V. Pascu, Măsuri de siguranță. Sancțiuni penale, op. Cit, p. 18
5. A. Balan, E. Stanisor, M. Marinela, Penologie, București, Ed. Oscar Print, 2003, p. 36
7. R. Merle, Le fonctionnement du sursis avec mise a l'epreuve. Travaux des IX-es Journees de defence sociale. Rapport de synthese, Toulouse, edition Dalloz, 1961, p. 113'epreuve. Travaux des IX-es Journees de defence sociale. Rapport de synthese, Toulouse, edition Dalloz, 1961, p. 113

8. R. Merle, Le fonctionnement du sursis avec mise a l epreuve. Travaux des IX-es Journees de defence sociale. Rapport de synthese, Toulouse, edition Dalloz, 1961, p. 113
9. I.C. Morar, Suspendarea condiționată a executării pedepsei. Șansă sau capcană, Bucuresti, Ed. Lumina Lex, 2002, p. 8
10. D. Groza, Libertatea de apreciere a judecătorului în materia sancțiunilor și măsurilor neprivative de libertate, Ed. C.H. Beck, București, 2011, p. 21
11. Constituția României, republicată în M. Of. Nr. 767 din 31 Octombrie 2003
12. Codul Penal, adoptat prin Legea nr. 15/1968, publicat în M.Of. nr.79/79 bis din 21 iunie 1968, republicat în M. Of. Nr.65 din 16 Aprilie 1997
13. Codul Penal, adoptat prin Legea nr. 286/2009, publicat în M. Of. Nr. 510 din 24 iulie 2009
14. Codul de procedură penală, adoptat prin Legea nr. 135/2010, publicată în M. Of. Nr. 486 din 15 Iulie 2010
15. Legea nr. 252/2013 privind organizarea și funcționarea sistemului de probațiune, publicată în M. Of. Nr. 514 din 14 August 2013
16. Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, publicată în M. Of. Nr. 513 din 14 August 2013
17. Legea 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, publicată în M. Of. Nr. 514 din 14 August 2013
18. G. Antoniu, Explicații preliminare ale noului Cod penal, Vol. II- Articolele 53-187, Ed. Universul Juridic, București, 2011
19. M. Basarab, Codul penal comentat, vol. I. Partea generală, Ed. Hamangiu, București, 2007
20. I. Borlan, Amânarea aplicării pedepsei în teoria și practica dreptului penal, Ed. Universul Juridic, București, 2017
21. I. Chiș, Al. B. Chiș, Executarea sancțiunilor penale, Ed. Universul Juridic, București, 2015
22. L. Coraș, Sancțiuni penale alternative la pedeapsa închisorii, Ed. C. H. Bech, București, 2009
23. V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, I. Fodor, N. Iliescu, C. Bulai, R. Stănoiu, V. Roșea, Explicații teoretice ale Codului penal romîn, vol. II, Ed. Academiei RSR, București, 1970
24. J. Grigoraș, Individualizarea pedepsei, Ed. Stiințifică, București, 1969
25. G. Oancea, Probațiunea în România, Ed. C.H. Bech, București, 2012
26. M. Ancel, L institution de la mise a l epreuve, în Revue International de droit compare, 1950

27. F. Antolisei, Manuale di diritto penale. Parte generale, Giuffre Editore, Milano, 2000
28. A. Calderon, J.A. Choclan, Derecho penal. Parte general, Ed. Bosch, Barcelona, 2001
29. R. Merle, A. Vitu, Traite de droit criminel, Ed. Cujas, Paris, 1967
30. J. Pradel, Droit penal general, Ed. Cujas, Paris, 2006